

Inneslutning och uteslutning – Barns relationsarbete i skolan

Marie Wrethander

Fanns mobbing på 50-talet? I slutet av 60-talet började läkaren [Peter-Paul Heinemann](#) skriva om mobbing. Han jämförde hur [Konrad Lorentz](#) skrev om hur djur uteslöt andra ur flocken. Pennalism, kamrattryck... andra uttryck. [Vad är då mobbing?](#) Dan Olweus ([Olweusprogrammet](#) mot mobbing): det är ett psykologiskt fenomen, som bygger på att vissa barn är aggressivare/svagare än andra barn; hackkyckling och översittare.

Mobbning

En situation där en person upprepade ggr och under en viss tid, blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera personer.

Tre kriterier:

1. Handlingarna sker upprepat, över en viss tid.
2. Aggressivt beteende eller att avsiktligt göra någon illa.
3. Relationen bygger på obalans i makt.

Mobbning i ett helhetsperspektiv

Mobbning som sociala handlingar som uppstår i ett samspel mellan individer där regler och koder för social samvaro tolkas och förstås i ett sammanhang som gör dessa handlingar begripliga och logiska. På det sättet ger det sociala sammanhanget mening och kvalitet åt det som händer.

... situationer där mobbning uppstår är inte oberoende av den omgivning och de sammanhang som det sker i. De är ”både ett resultat av och villkor för utveckling och lärande. Både en effekt och en orsak.”

(Hägglund 1996)

Skolan – en social arena

I mötet sker alltid ett lärande. Man lär sig hur man ska bete sig, hur man ska handla, om relationer... barn lär sig detta i samspel med andra, ofta när inte vuxna är inblandade. När

barn sätts ihop i en grupp har de sällan själva fått välja utan det är vuxna som bestämt. Vilket år man är född, vilket bostadsområde man bor i, hur mogen man är att gå i skolan... är några kriterier.

När man kommer i en ny grupp sker det oftast att man börjar umgås med vissa personer mer än med andra. Man börjar sortera och organisera sin (sociala) tillvaro för att veta vilka som passar mig bäst att vara med. ”Vi tycker likadant; vi ser så lika ut (eller göra sig lika); ...”

Relationsarbete – Relationsprojekt

Relationsarbete är något som pågår hela tiden när människor möts. Kräver arbete för att finnas. Bryta en relation kräver också arbete. Ett relationsprojekt kan gå ut på att stänga ute någon från en relation, komma in i en grupp...

Barns perspektiv

- Hur barn agerar i interaktion med andra
- Hur barnen gör handlingar/situationer förklarliga i sitt sammanhang

Användandet av kulturella redskap

Språket

- Kategorisera
- Organisera
- Retas/kränka

Fysiska redskap

- Kläder, saker
- Skolans organisation
- Aktiviteter

Vygotskij säger att vi utvecklas och lär genom kulturella redskap. Språket är det viktigaste redskapet vi har.

Vad ger det för information om barnen säger att ”vi är kompisar/bästisar”? Tjejer markerar sin bästisrelation med t.ex. ett delat hjärthalsband, ”bästislista”... Om man är kompis och blir arga på varandra → ovänner. Om man är bästis och blir arga på varandra → blir man vänner igen. Det är barnen som skapar kriterier för om man får vara med i den här kompis-kulturen. Skolan och lärarna gav dem redskap i relationsarbetet genom t.ex. placering i klassrummet.

Kompisar och bästisar – relationsprojekt

(Sanna-Lina-Caroline)

[Barnen från Åkerstorp \(6/5-10\) Kl.18.30 TV2](#)

Ramar från lärare: att de skulle sitta två-två. Ska man låta eleverna välja vilka de ska sitta med? Ska man stoppa relationsarbetet? Går det? Hur kan man som vuxen hjälpa dem att organisera det?

Skolans organisation och formellt organiserade aktiviteter – relationsprojekt

(Oskar- Jonas-Joakim)

Oskar/Jonas (kompisar sedan de var bebisar) ← Joakim! Jonas, som de andra två vill vara med, får oftast göra svåra val eftersom han hamnar mellan Oskar och Joakim.

[På tal om mobbning](#)

Uteslutandets praktik

(Markus, ny på skolan)

Lek som Markus bjöds in i, men fyra dagar senare gick leken ut på att få Markus att göra bort sig.

Uteslutning stärker gemenskap

Inneslutning Uteslutning går in i varandra.

Det problematiska mobbningsbegreppet

Vad är mobbning?

Mobbning?

Ett redskap för att definiera och beteckna ett problem – för att lättare kunna hantera det

?

- Vilka handlingar definieras/definieras bort?
- Hur går det till
- Vilka åtgärder matchar?
-

Forskningsbaserat arbete mot mobbning – hot eller möjlighet?

Program mot mobbning

[På tal om mobbning](#)

Material

- Programmets egna infotexter
- Utbildningsmaterial
- Utbildning av skolpersonal

Kriterier för analys

- Beskrivning av programmet – ursprung
- Definiering och implementering
- Teoretiska utgångspunkter

...

Typ av program

- Antimobbningsprogram
 - [Farstamodellen](#)
 - [Friends](#) (kompisstödjare)
 - Olweusprogrammet
- SEL – Socialt Emotionellt Lärande
 - SET (Social och emotionell träning)
 - Stegvis
 - Lions Quest
- Konfliktlösning
 - [Skolmedling](#)
- Hantering/behandling av utagerande barn
 - [Skolkomet](#)

Programmens ursprung

- Hantera mobbning i den svenska skolan
- Behandla utagerande barn – Sverige (USA)
- Lions Quest - Förebygga drogmissbruk – USA
- SET – Förebygga psykisk ohälsa – USA
- Skolmedling – Medla vid brott i rättsliga konflikter – USA
- Skydda barn mot sexuellt utnyttjande och förebygga prostitution – USA

Forskningsbaserat?

- Huvuddelen av programmen – låg grad av forskningsanknytning (generella hänvisningar, bristfälliga referenser, populärvetenskaplig litteratur, ”namesdropping”, etc)
- Marknadsförs ofta som forskningsbaserade

Teoretiska utgångspunkter

- Aggressionsforskning (Farstamodellen)
- Friends inlärningspsykologi (Behaviorism)
- Utvecklingspsykologi
- Neurobiologisk hjärnforskning - EQ – Emotionell intelligens
- Konfliktteorier
- Kognitiv beteendeterapi

Hot eller möjlighet?

- Vilka konsekvenser får programmen för barns liv och växande?
 - Positiv och negativ förstärkning?
 - Kamratstödjare – kamratfostrare? Kamratrelationer och kamratkulturer!
- Vilken syn på barn skapas?
 - Aggressiva barn – arga, elaka, onda, stökiga, bråkiga
 - Karaktärsdanning? – Fostran till...?
- Barns rättigheter – barnrättsperspektiv
 - Varje barns rätt att säga sin mening (art 12)
 - Alla barns lika värde och rättigheter? (art 2)
 - Barnets bästa i alla ärenden? (art 3)
 - Varje barns rätt att leva och utvecklas? (art 6)